

3. Скакун О.Ф. Теория государства и права: Учебник. – Харьков: Консум; Унт внутр. Дел, 2000. – 704 с. – С.182
4. Антонович М. Україна в міжнародній системі захисту прав людини: Монографія. – К.: Видавничий дім “КМ Academia”, 2000. – С. 28
5. Данильян О.Г. Механізм захисту прав людини в сучасному суспільстві: теоретико-правовий дискурс. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія: зб. наук. пр. Харків: Право, 2013. №4(18). С. 48–55.

Піка Анастасія Віталіївна,

студентка першого курсу, гр. БП-21

Інституту права та сучасних технологій

КНУТД.

Науковий керівник:

професор кафедри приватного та публічного права

Інституту права та сучасних технологій

КНУТД,

к.ю.н., професор Олійник А.Ю.

м. Київ, Україна.

ВЕЛИКА ХАРТІЯ ВОЛЬНОСТЕЙ 1215 р. ТА ЇЇ РОЛЬ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВ ЛЮДИНИ

Вступ. Велика хартія вольностей («далі хартія») - один з основоположних документів в якому вперше були використані ідеї панування права, суду рівних, рівності усіх перед судом, процедури забезпечення прав людини. У змісті цього документа документально відображено такі важливі положення прав і свобод людини як вольності баронів і вільних людей Великобританії. У 2015 році у Великій Британії відзначали 800 років з дня прийняття Великої

хартії вольностей. Названий документ середньовіччя є початком розвитку сучасних концепцій прав і свобод вільної людини не лише у Великій Британії, а і в усьому світі, взірцем неупередженого і швидкого правосуддя, прикладом верховенства права щодо приватних і посадових осіб, свободи особи від незаконних затримань, арештів і позбавлень волі.

Метою нашого дослідження є : а) аналіз історичного минулого, що сприяло прийняттю «хартії» та визначення обставин її прийняття; б) характеристики її змісту; в) висновки і рекомендації щодо її сучасного значення для правового статусу людини.

Основний текст. Історичне минуле, що сприяло прийняттю «хартії» можна охарактеризувати як необхідність англійського короля Іоанна Безземельного дарувати своїм підданим права та вольності передбачені «хартією». Резонанс викликала не тільки сама хартія, а скоріше обставини її прийняття. Іоанну доводилося обкладати своїх підданих новими поборами, щоб фінансувати свої невдалі війни з королем Франції Філіпом II і повернути втрачені володіння в Нормандії. Репутацію англійського монарха в очах підданих погіршило ще й те, що в 1213 році він оголосив себе васалом папи римського Інокентія III, щоб отримати його підтримку і уникнути вторгнення французького короля в Англію [1]. Потребуючи грошей, Іоанн і його чиновники йшли на всілякі порушення встановлених звичаїв: це і збільшення феодальних зборів, і оголошення нових земельних ділянок королівськими лісами, і безпідставне позбавлення феодалів своїх васалів, і насильницька видача заміж вдів, і довільне затримання незгодних з цією політикою лицарів . Словом, всі ті зловживання, проти яких повстали англійські барони в першій половині 1215 року [2]. Баронами в Англії в той час називали тих, хто отримав землю безпосередньо від короля і був важливим феодалом. Вони разом зі своїми васалами об'єдналися, заручалися підтримкою інших верств населення, невдоволених правлінням Іоанна, піднімали заколоти проти короля і змушували його підтвердити ті права і вольності, які вже існували в Англії до початку XIII століття [2].

Отже, «хартія» спочатку була не революційним документом, а підтвердженням стародавніх прав і вольностей вільних англійців.

Існують різні наукові позиції щодо змісту «хартії». Одною з них є теорія за якою зміст тексту «хартії» умовно можна розділити на три групи положень: 1) підтвердження вольностей різних груп вільного населення; 2) заборона їх порушення з боку короля і його чиновників; 3) гарантії на випадок невиконання «хартії» [1]. Положення хартії з самого початку не були розділені на статті, але вони досить чітко виділяли можливості тих в чийх інтересах приймалися. До таких категорій суб'єктів чий права і вольності виділялися слід віднести англійську церкву, баронів, лицарів, англійських і іноземних городян та купців та усіх багатих людей. Інтереси особисто залежного англійського населення Велика хартія вольностей не захищала. По предмету регулювання положення «хартії» стосувалося феодальних прав, здійснення правосуддя, порядку справляння феодальних зборів і виконання повинностей, торгових і кредитних відносин. «Хартія» забороняла ті зловживання корони, проти яких повстали англійські барони і їх союзники. Велика частина положень підтверджує і гарантує феодальні права баронів як найбільш важливої сили, що стояла за прийняттям «хартії». Статті «хартії», що забороняли довільні затримання і арешти та побори захищали якраз інтереси найбільших васалів короля [2]. Офіційно в Англії цей документ вважався першою її Конституцією. Повний текст названої хартії поділяють на три частини: а) статті, що торкаються матеріальних інтересів різних соціальних верств та груп населення (ст.ст.1, 2, 9, 13, 15, 18); б) статті, що реформують державний механізм англійського королівства або "конституційні" статті (12, 14, 61); в) статті, що встановлюють принципи діяльності судово-адміністративного апарату (17, 20, 21, 39, 40). Важливе значення для розширення свобод, недоторканості людини і упорядкування діяльності королівської влади мали 18-20;38-40;45 та деякі інші статті названої Хартії. Наприклад, ст. 39 проголошувала, що ні одна вільна людина не буде заарештована чи ув'язнена в тюрму, чи позбавлена володіння, чи яким-небудь іншим способом обездолена, і ми не підемо на неї і не пошлемо на неї

інакше, як по законному вироку рівних їй і по закону країни [3, с. 53]. В наші дні «хартія» розглядається як документ, що захищає права людини не тільки підданих англійської королеви, а усього людства. У другій половині ХХ століття «хартія» стала гарантією від протиправного управління, забезпечення верховенства права та класичних прав людини. У неї вкладають те значення, якого вона спочатку і не мала, і не могла мати. Однак міф стародавності прав дозволяє «хартії» грати позитивну роль в поширенні забезпечення прав і свобод особистості. Секрет успіху «хартії» складно пояснити в двох словах. Ні сам Іоанн, ні його барони, звичайно, не передбачали подальшого значення «хартії» короля, зробленої в червні 1215 року. Проте можна припустити, що вплив «хартії» пов'язаний, по-перше, з успішною боротьбою за встановлення законних меж королівської влади, яка призводить до виникнення парламенту. По-друге, «хартія» не тільки підтверджує права і вольності, а й встановлює, нехай і досить розмитий, механізм контролю за їх дотриманням. По-третє, «хартія» містить ряд загальних формулювань, які піддаються переосмисленню в залежності від історичного контексту. До них можна віднести положення про «суди рівних» або про неприпустимість «продавати право і справедливість». По-четверте, хартія знайшла свого талановитого популяризатора в особі Едварда Кока, який першим серйозно змінив тлумачення її положень і зробив знаменням боротьби за права англійців проти свавілля королівської влади. Як зауважив американський історик Ральф Тернер в книзі «Велика хартія кризь століття», кожне покоління винаходить собі Велику хартію вольностей заново [2].

Висновок. Підводячи підсумок слід зауважити, що Велика хартія вольностей стала важливою правовою пам'яткою права і уособила в собі фундаментальні правові цінності класичних прав і свобод людини в європейській і світовій правовій культурі. «Хартія» уособлює в собі принципи конституціоналізму, організацію та функціонування державного апарату, судових і правоохоронних органів на засадах верховенства права, законності, правової культури та принципів правової держави. Окремі положення «хартії» допомогли в

умовах революції ХУІІ століття боротися з королівським свавіллям та тиранією і отримали свій подальший розвиток в таких конституційних актах, як Habeas Corpus Act 1679 р. та Біль про права 1689 р.

Список використаних джерел:

1. Петрушевский В. Великая хартия вольностей и конституционная борьба в английском обществе во второй половине XIII века. М.: Издание М. и С. Сабашниковых, 2018. 176 с.
2. Права людини та основоположні свободи : історія та перспективи розвитку (до 800-річчя Великої хартії вольностей): матеріали Міжнарод. іст.-правової конференції 17-20 вересня 2015 року, с. Коблеве. Міжнар. асоціація істориків права, Інститут держави і права ім. В.М. Корецького, НАН України, Секція історії держави і права наук. Ради НАН України по координації фундам. прав. дослідж. [ред. кол. І, Усенко та ін.]. Київ, Херсон: Д. Грінь, 2015. 429 с.
3. Колодій А.М., Олійник А.Ю. Права людини і громадянина в Україні: Навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 2003. 336 с.